

Česku chybí šest tisíc aktivních učitelů a situace se má zhoršit. Stát pedagogům stále jen slibuje zásadní zvýšení platů, některé kraje a města jim už nabízejí finanční bonusy. Jsou ale i jiné způsoby, jak pedagogy přilákat nebo si je udržet.

Pedák pro mě byla jasná volba,“ vypráví třiadvacetiletý Antonín L. z Prahy. „Chtěl jsem doopravdy učít. Dělat něco užitečného nejen pro sebe, ale i pro lidi. Ve čtvrtáku jsem ale školu opustil. Nedokázal jsem ji skloubit s osobním životem. Zásadní roli hrály finance.“ Nyní se sedm let žije jako fotograf a dovednosti nabyté na pedagogické fakultě uplatňuje při fotografických workshopech. Podobných příběhů jsou tisíce. Odchody učitelů řešil i ředitel waldorfské školy v Praze Ivan Smolka. Jeho škola je malá a alternativní, většinu pedagogického sboru tvořili muži. „Dokud byli mladí, mohli si to dovolit. Jenže jak si postupně zakládali rodiny a potřebovali je uživit, říkali mi: Hele, my bychom tu hrozně rádi zůstali, ale to nemůžeme přežít,“ popisuje ředitel.

Podle průzkumu ministerstva školství (MŠMT) Česku chybí šest tisíc učitelů a do pěti let by jich měly školy postrádat jedenáct tisíc. Nejhorší je situace v mateřských školách a na prvním stupni základních škol. Podle květnového výzkumu EDUKační LABORatoře ohrožuje šest z deseti učitelek v mateřské škole syndrom vyhoření, dvacet procent už jím trpí. Podle aprobací se nedostává matematikářů, angličtinářů, češtinářů a fyzikářů. Střední školy zase mají problém sehnat učitele odborných předmětů.

Na prvním místě mezi důvody odlivu učitelů se uvádí špatné odměňování, zejména ve srovnání s jinými vysokoškolskými profesemi. Podle údajů ministerstva byl průměrný plat českého učitele v prvním čtvrtletí letošního roku 36 224 korun měsíčně, tedy asi 4,5 tisíce nad průměrnou hrubou mzdou ve státě. Nastupující učitel na základních a středních školách dostává obvykle tarifní plat 28 020 korun hrubého.

Učitelé mění profesi i proto, že při nízké nezaměstnanosti je mnoho pracovních příležitostí. Zejména absolventi si stěžují také na nedostatečnou podporu při přechodu z vysoké školy (viz infobox) či zahlcení papírováním – učitelé musí vyplňovat tematické plány, individuální studijní plány, výkazy.

Situaci se snaží zachraňovat zřizovatelé škol. V Královéhradeckém kraji začaly soukromé firmy přetahovat učitele telekomunikační a výpočetní techniky či strojírenství, kraj jim tedy začal dávat k platu v průměru přes čtyři tisíce měsíčně, aby je ve školách udržel. „Každoročně takto podporujeme zhruba 230 učitelů,“ říká mluvčí kraje Dan Lechmann.

Podle ředitele Střední průmyslové školy Hradec Králové Pavla Jankovského to funguje. „Starší učitelé zůstali a podařilo se nám získat také nové mladé lidi,“ pochvaluje si. Svou roli hrálo i to, že jim vyhovoval školní režim. Například pořádají

Učitel – ohrožený druh

letní tábory a hodilo se jim prázdninové volno. Někteří kandidáti zase nechtějí pracovat takzvaně od nevidím do nevidím ve fabrice. „Systémové to ale není, jiné kraje nám to trochu závidí,“ připouští Jankovský.

Krizová je situace v Praze, protože tabulkové platy jsou všude v republice stejné, ale v hlavním městě jsou vysoké náklady na bydlení a také spousta příležitostí pracovat v jiných oborech. Město se to snaží kompenzovat nabídkou bytů, v poslední době jich za nižší nájemné přidělilo dvě stě, zvlášť podporuje odborné vzdělávání či výuku matematiky. Dlouhodobě se snaží dávat víc peněz na odměny a plošně také učitelům vyplešuje platy. „Letos jsme na posílení mzdových prostředků ve všech pražských školách vyčlenili zhruba jednu miliardu korun,“ potvrzuje tiskový mluvčí metropole Vít Hofman.

Někde zkoušejí příplatky, jinde marketing

Nedostatek učitelů je i v řadě jiných evropských zemí. Ve Velké Británii to řeší už několik let s pomocí programů, které mají posílit do školství nalákat. Některé se zaměřují na získání vystudovaných pedagogů zpět, jiné podporují učitele přímo v problémových školách, další hledají posily v zahraničí. Téměř všechny jsou spojeny s finanční pobídkou či kompenzací. Nově přichozím se nabízí sleva na dani ve výši 12 tisíc liber, plně hrazené vzdělávání včetně různých dalších kurzů či podpora zkušeného kolegy. Navíc plat nejméně 23 tisíc liber ročně, který v oblastech, kde je učitelů nedostatek, stoupá až na 29 tisíc liber ročně, což je průměrný plat v zemi.

„Vláda se nyní chce zaměřit na to, aby učitelé ve své profesi zůstávali a neodcházel jinam. Například omezením pracovní zátěže, což je jeden z nejčastějších důvodů, proč učitelé školy opouštějí,“ říká Štěpán Kment, který v Británii studoval a pracuje jako analytik vzdělávací organizace EDUin.

Britové také vypláceli stipendia těm, kteří se rozhodli studovat učitelství předmětů, v nichž se jich nejméně nedostává. Jenže nebyla podmíněna setrváním v profesi, takže jejich účinnost byla zpochybňována. Podobná stipendia zavedl Karlovarský kraj, který bojuje s nedostatkem kvalifikovaných učitelů nejvíce. Vyplácí je čtyři roky, zatím ale takto učí jen dva kantoři, ostatní ještě studují nebo nesplnili podmínky (přestali učit v kraji) a peníze museli vrátit.

Loni na podzim pro britské ministerstvo školství rozjela známá agentura Havas náborovou marketingovou kampaň. Příběhy lidí, kterým jejich kantoři ovlivnili život, oslovovaly Brity v televizi, na internetu i sociálních sítích. V Česku se o ničem takovém zatím neuvažuje. „Předpokládáme, že obdržíme

Nestačí vědět, kde je kávovar

Podle výzkumu Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity v Brně víc než nízké platy nebo zlobiví žáci učitele trápí, že jim nikdo nepomáhá v náročném přechodu z fakulty do každodenní práce. Jen asi desetina respondentů souhlasila s tím, že na jejich škole existuje funkční systém uvádění začínajících učitelů do praxe. Nejčastěji si nevědí rady s kázeňskými problémy, vedením školní dokumentace, hodnocením žáků, prací s dětmi se speciálními vzdělávacími potřebami či v komunikaci s rodiči. „Škola často říká, že uvádějícího učitele má, ale v drtivé většině jde spíš o informaci, kde najde záchody, kávovar a na kterou třídu si dát pozor,“ říká učitel Daniel Pražák. Od letošního školního roku se angažuje v programu Začínající učitel, který v rámci projektu SYPO organizuje Národní institut pro další vzdělávání.

Pomůže i Twitter

Zlepšit obraz učitelské profese se snaží několik soutěží. Hlavní město hledá nejšikovnější kantory v soutěži Pražský učitel, už dlouhá léta se v Česku volí Zlatý Ámos, letos potřetí se vybírali kandidáti do celosvětového kola soutěže Global Teacher Prize. Smysl je jasný – vyzdvihnout příběhy šikovných a úspěšných kantorů, dát o nich vědět veřejnosti a také je motivovat. Ovlivnit mínění lidí lze i zveřejňováním dobré praxe třeba na Twitteru. Daniel Pražák z pražské Základní školy Strossmayerovo náměstí téměř denně tweetuje zážitky ze školy a poznatky ke vzdělávání. Sbírá pozitivní ohlasy, už má přes 4,5 tisíce sledujících a odpovídá mu i šéfka českého Googlu Taťána le Moigne. „Jasně, občas není všechno růžové, ale inspirativních učitelů a dobrých příběhů je spousta. Chci je posílat dál,“ říká.

47,2

ROKU

je průměrný věk učitelů a učitelek v mateřských, základních a středních školách.

1/3

UČITELŮ

v průzkumu ministerstva školství označila nedostatečné finanční ohodnocení jako důvod k odchodu ze školství.

24

PROCENT NOVÝCH UČITELŮ

ze škol, které nemají systém uvádění do praxe, uvažuje o odchodu z profese. Tam, kde jej mají, je to 12 procent.

19,2

PROCENTA ÚVAZKU

z celkového počtu 150 600 učitelů v Česku připadá na muže.

v rámci spolupráce zemí OECD alespoň rámcové informace o výsledcích," uvádí mluvčí MŠMT Aneta Lednová k akci Britů. Jejich ministerstvo školství v analýze dopadu předchozí kampaně přiznává, že jde těžko oddělit vliv marketingových aktivit od dalších faktorů, které k registraci do programu pro zájemce o práci ve školství vedly. Nicméně odhaduje, že kampaň přispěla k 67 tisícům registrací, z nichž nakonec 13 tisíc přihlášených začalo studovat učitelství, sedm tisíc v nedostatkových předmětech.

Koment zdůrazňuje, že nejde jen tak převzít celý britský model, okopírovat ho a čekat, že bude mít stejný úspěch. Rada z opatření by podle něj ale pomoci mohla. Například kampaň zaměřená na vylepšování mínění o učitelích.

Paradoxem situace je nízká prestiž učitele ve společnosti. V každoročním průzkumu Centra pro výzkum veřejného mínění (CVVM) se učitel na vysoké a na základní škole pokaždé umístí v první pěti nejváženějších povolání. Přitom si rodiče často stěžují, že učitelé chtějí po jejich dětech nesmysly, nebo jim předhazují volné prázdniny a vyčítají jim, že si odučí svých šest hodin a jdou domů. „To je ten rozdíl mezi psychologii, sociologií a ekonomikou. Rozdíl mezi tím, co lidé cítí, co si myslí a co skutečně dělají," naráží ekonom zabývající se vzděláváním Daniel Můnch z CERGE-EI na fakt, že Češi si váží učitelů jen deklarovaně. Účinnosti kampaně příliš nevěří. „Realita by musela odpovídat tvrzení v reklamě. Klamavá reklama by mohla způsobit víc škody než užitek," míní.

Podle sociologa Daniela Prokopa lidé hodnotí společenskou potřebnost učitele. Vysoká je bez ohledu na to, jestli je s konkrétními učiteli člověk spokojen, nebo ne.

Politická sága: platy na 130 procentech republikového průměru
A tak se téma chybějících učitelů stáčí opět k penězům. Ministerstvo školství na Slovensku, které je na tom velmi podobně jako Česko, považuje za úspěch, že začínajícím pedagogům od září stoupnou platy v přepočtu zhruba o 1800 korun. Podle Slovenské komory učitelů to ale nestačí. „Do škol nastoupí asi deset procent absolventů pedagogických fakult. Stát situaci dlouhodobě neřeší, současná opatření jsou nedostatečná a víceméně marketingová," uvádí její viceprezidentka Soňa Puterková.

Švédská vláda posílá každému učiteli pouze minimální plat a jeho skutečná výše závisí na dohodě s ředitelem školy. V regionech, kde je kantorů málo, mají vyšší platy, na víc peněz si přijdou i učitelé předmětů, v nichž jsou nejvíce žádaní. Zároveň by měl být ředitel schopen více platit toho, kdo práci věnuje více času a úsilí než jiní.

Česká vláda v úsilí více naplnit učitelské stavy spoléhá na zvyšování platů. „Předpokládáme, že zlepšení úrovně odměňování může velmi podstatně motivovat ke vstupu do školství čerstvé absolventy studia učitelství, stejně jako odborně kvalifikované učitele k návratu do tříd," potvrzuje Lednová.

Všichni aktéři debaty o učitelích v Česku se shodnou, že to je základ, přes který nejede vlak. Aktuálně ministr školství Robert Plaga (ANO) učitelům slibuje do šesti let 130 procent průměrného platu v zemi. Totéž ale slibovala už v roce 2006 jedna z jeho předchůdkyň Petra Buzková (ČSSD). „Již v roce 2003 politici slibovali učitelům 130 procent průměrné mzdy v Česku. V té době pobírali 105 procent. Po patnácti letech jsou na 110 procentech. Tímto tempem by 130 procent dosáhli za šedesát let. Mezi učiteli panuje velká frustrace z toho, že sliby politiků nejsou plněny," komentuje proces předseda spolku Pedagogická komora Radek Sárkőzi.

K tomu, aby za tohoto stavu učitelé ze škol neodcházel, by navrhol benefity. „Určitě by pomohlo uzákonění sabatiku (roční volno na studium – pozn. red.) nebo zvýšení příplatků za třídnictví. Za první republiky učitelé různé benefity měli – příplatek podle velikosti města či výsluhy," dává příklad. Dále by pedagogové podle Sárkőziho určitě ocenili, kdyby měli peníze na pracovníka, který by se místo nich věnoval administrativě.

Sám Plaga se nechal slyšet, že zvyšování platů stačit nebude. Na konferenci Školství 2018 mluvil o tom, že je nutné řešit i nadměrné zahlcování administrativou či změnu rámcových vzdělávacích programů, podle kterých dnes kantoři učí. Jenže zatím nic z toho není v praxi vidět. Na změně naplně hodin se několik let stále pracuje, administrativní zátěž zůstává nezměněná.

Ministr školství začal jiným opatřením. Prosadil novelu, která od září umožní učit všem vysokoškolákům, když si do tří let dodělají pedagogické vzdělání. S tím Sárkőzi a spolek Pedagogická komora ostře nesouhlasí. Podle Můncha je to spíš zoufalý krok, který si vyžádala zoufalá situace: „Roky se tu nic nedělo, teď se to narychlo hasí."

Přitom před pěti lety začal platit zákon, který naopak všechny nekvalifikované učitele nutil doplnit si vzdělání. Pak řada učitelů před důchodem odmítala studovat a začali odcházet.

Samy fakulty uznávají, že musí změnit způsob výuky, aby lépe připravovaly učitele na to, co je ve školách čeká, a nesoustředily se jen na důkladné zvládnutí učiva. Studentům často chybí znalosti o tom, jak jednat s problémovými žáky či s rodiči. Po vystudování fakulty do školy nenastoupí až polovina absolventů. Učitel Daniel Pražák, který se angažuje i v několika projektech na zlepšení vzdělávání v Česku, kritizuje také fakt, že mladí učitelé po škole jsou často zahlceni dřív, než se stačí vůbec rozkouskat. Není vůbec neobvyklé, že nedostudovaní kantoři dostanou v krajích, kde je učitelů nedostatek, třídnictví a na starost předmět, k němuž nejsou aprobováni. „To je pak stresuje a ze škol odcházejí," popisuje své zkušenosti Pražák. Podle Můncha jsou první dva roky klíčové. „Co si mladý učitel neosvojí během nich, pak už jen těžko změní," varuje.

Markéta Hronová
marketa.hronova@economia.cz

Příběh návratu do školy, nikoliv ojedinělý

Každý chce, aby jeho děti učili ti nejlepší a nejzapálenější kantoři, ale nikdo neusiluje o to, aby měli také ty nejlepší platy, zlobí se Ondřej Šnevaš, učitel angličtiny a informačních technologií na Základní škole Horka nad Moravou nedaleko Olomouce. Že se stal učitelem, prý tak nějak samo vyplynulo – léta působil jako skautský vedoucí, po narození vlastního dítěte si uvědomil, že ho baví předávat vědomosti a že školní režim půjde dobře skloubit s péčí o rodinu. Nastoupil do soukromé školy, kde celkem spokojeně tři roky učil.

Problém nastal ve chvíli, kdy si jeho žena, rovněž učitelka na střední škole, chtěla dodělat doktorát. „Její příspěvek pár tisíc korun a můj učitelský plat nám nemohly stačit. Abych uživil rodinu, nastoupil jsem do banky," vypráví osmatřicetiletý kantor. Na vysoké škole vystudoval matematiku a ekonomiku, ale také katolickou teologii společně s pedagogickým minimem. V bance se tedy věnoval ekonomii, která je mu blízká, a práce ho bavila. Po třech letech už mu ale připadalo, že se jeho denní režim stále opakuje. Nikam dál se ve své pozici nemohl rozvíjet, pokud by se nepřestěhoval do Brna nebo do Prahy, což jako rodina společně zavrhl. V tu dobu už manželka doktorské studium ukončila a opět nastoupila do školy.

Šnevašovi práce s dětmi chyběla. Cítil, že ho uspokojuje daleko víc než práce v bance, a začal přemýšlet o návratu. Ve škole v Horce pro něj bylo místo, tak si s manželkou řekli, že to zvládnou, a on se vrátil k dětem. „Od té doby stále přemýšlím, jestli to byl správný krok. S platem jsem šel o čtyřicet procent dolů. Žijeme od měsíce k měsíci. Jenže práce s dětmi má pro mě velkou přidanou hodnotu, která se penězi nevykoupí," vysvětluje.

Pocit, že je s dětmi odmalá, vidí je vyrůstat a objevovat svět, prý za to stojí. „Často jsem s dětmi víc než jejich rodiče. Já je jen nevzdělávám, já je i vychovávám a i u svých vlastních dětí chci, aby to dělali vyspělý a uvědomělý učitel, který nemusí myslet na to, jak přežije," říká.

Asi dva a půl roku pomáhaly úspory našetřené ze zaměstnání v bance, pak už to ale prý nestačilo. Aby rodina mohla lépe žít, chodí si manžel a otec přivydělávat jako skladník. Přes školní rok po večerech nebo o prázdninách. „Přijde mi to smutné. My to ještě zvládneme, máme jedno dítě. Ale třeba můj bratr, také pedagog, má tři děti a to už je opravdu náročné," nabízí srovnání. Kdyby ve volném čase nedoplňoval rodinný rozpočet, chtěl by se víc věnovat přípravě na hodiny.

K setrvání u oblíbené profese ho přesvědčily i dobré podmínky v jeho škole. Ředitel svým kolegům umožňuje dále se vzdělávat, posílá je na školení o nových metodách učení, snaží se uplatňovat inovativní metody, například Hejného matematiku. „Ve sboru máme šest učitelů mužů, což je oproti běžné praxi docela dost. Věřím, že je to právě i díky prostředí, které ve škole máme. A určitě je to pro mě lepší, než kdyby tam pracovaly jen samé ženy," hodnotí Šnevaš. Škola se navíc zapojuje do různých programů, které třeba pomáhají začínajícím učitelům s prvotními problémy, než se rozkoukají, což také přispívá k tomu, že učitelé ze školy brzy neodcházejí jinam.

Stát by podle něj měl učitelům přidat, jinak ve školách nebudou kvalitní pedagogové. Zároveň se mu ale nelíbí, že se celá debata směřuje jen na zvyšování platů. „Diskuse by měla být širší, ale já o ní nevím. Že se pokaždé slíbí o nějaké procento k platu navíc, to nestačí. Pak se mluví už jen o povinné maturitě z matematiky nebo o inkluzi. Já bych chtěl od vlády slyšet, co od českého školství očekává a co pro splnění těchto cílů skutečně dělá. Zatím většinou zůstává jen u slibů," myslí si Šnevaš.

Podle šetření ministerstva školství se každý rok vrátí zpátky do školy asi čtyři tisíce učitelů. Pokud nejsou důvodem k odchodu peníze, bývá to často vyhození. Části „odpadlíků" ale nakonec děti chybí. „Jednoho krásného dne jsem si uvědomila, že stejně v duchu pořád učím. A když jsem zase jednomu klientovi místo uzavření životní pojistky dobře poradila, co s dětmi, došlo mi, že do školy prostě patřím, všechno ostatní je náhražka," potvrzuje Milena Jakoubková ze Základní školy v Úvalech.